

TEZKİRETÜ'Ş-ŞUARÂ

(تذكرة الشعراء)

Devletşah'ın

(ö. 900/1494-95 [?])

İran şairlerine dair Farsça tezkiresi

(bk. DEVLETŞAH).

TEZKİYE

(التذكية)

Hayvanların

dinî kurallara uygun biçimde
boğazlanması anlamında fıkıh terimi

(bk. HAYVAN).

TEZKİYE

(التزكية)

Nefis, kalp ve ruhun
mânevî kirlilerden temizlenmesi
anlamında tasavvuf terimi

(bk. TASFİYE).

TEZKİYE

(التزكية)

Şahidin
adalet niteliğinin soruşturulması
anlamında fıkıh terimi.

Sözlükte “temizlemek, arıtmak, temize çıkarmak” anlamındaki **tezkiye**, fıkıh terimi olarak şahidin adalet vasfını taşıyıp taşımadığının hâkim tarafından soruşturulmasını ifade eder. Güvenilir kimselerin şahit hakkında olumlu görüş bildirmelerine “ta’dil”, olumsuz görüş bildirmelerine “cerh” denir. Olumlu bildirim durumunda şahidin adalet vasfının onaylanması (temize çıkarılması) dolayısıyla soruşturma işlemine tezkiye adının verildiği anlaşılmaktadır. Tezkiyeyi yapan kişi **müzekkî / muaddil** diye adlandırılır.

Tezkiye uygulamasının ilk örneklerine sahâbe döneminde rastlanır. Bu çerçevede Hz. Ömer'in alenî tezkiyeyi uyguladığına dair örneklerin yanı sıra Kâdî Şüreyh'in de ilk defa gizli tezkiye usulünü başlattığı nakledilir. Abbâsiler devrinde Mısır'da 168 (784) yılından itibaren aynı zamanda şahitleri soruşturmakla görevli “ashâbü'l-mesâil” denilen özel görevlilerin tayin edildiği, daha sonra Irak'ta da benzeri bir uygulamanın yapıldığı, zamanla mahkemelerde âdil şahitlerin kayıt altına alınması ve şahitlerin adaletini soruşturma, bu konuda görüş bildirme, müzekkîlere yazı gön-

derme gibi işleri de bulunan dâimî görevliler olarak ashâbü'l-mesâilin tayiniyle birlikte tezkiyenin kurumsallaştığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, belli bir dönemden itibaren adalet şartlarını taşıyan şahit bulma zorluğunun hakların zayı olmasına yol açması sebebiyle bir kısım davalarda fâsıkın şahitliğinin kabul edildiği veya Mağrib Mâlikîliği'nde görüldüğü üzere leffif şehâdeti (adalet şartı taşımayan çok sayıda kişiden oluşan bir cemaatin şahitliği) gibi uygulamaların ortaya çıktığı ve bunların tezkiye müessesesini olumsuz yönde etkilediği kaydedilmektedir. Bununla birlikte İslâm tarihinde yargı teşkilâtı ve ilgili terimlerin gelişimine yönelik yeterli düzeyde araştırma yapılmadığından tezkiye kurumunun tarihi gelişimi hakkında henüz doyurucu bilgi bulunmamaktadır. Osmanlılar'dan sonra kurulan ve Batı ülkelerinin muhakeme hukukunu iktibas eden devletlerde tezkiye müessesesi ilga edilmiştir.

Fıkıhta kişi kural olarak aksi ispatlanıncaya kadar âdil ve dürüst sayılır. Hz. Ömer'in Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye yazdığı meşhur mektubunda bu hususa işaret edilmektedir. Ancak şahitte adalet vasfına vurgu yapan ilgili nasları (el-Bakara 2/282; el-Mâide 5/106; et-Talâk 65/2) ve sosyal şartları dikkate alan fakihlerin çoğunluğu, şahit hakkında aksine bir delil olmadığı sürece adalet karinesiyle yetinilemeyeceği ve aleyhine şahitlik edilen taraf talep etmese bile tezkiye işleminin gerektiği görüşündedir. Öyle anlaşıyor ki toplumun ahlâkî seviyesinde görülen düşüş ve yalancı şahitliğin artışı bu fakihleri kazâî hükümlerin sağlıklı verilebilmesi yönünde yeni tedbirler almaya sevketmiş, bunun için de şahitte adalet vasfının ayrıca tesbiti şart koşulmuştur. Öte yandan şahidin adalet veya fıkı vasfıyla şöhret bulan biri olması yahut hâkimin onu yakından tanınması durumunda tezkiye işlemine gerek görülmemektedir. Tezkiye, müzekkîlerin beyanının yanı sıra aleyhine şahitlik yapılan tarafın beyanı ve hâkimin çeşitli kaynaklardan kendi soruşturması neticesinde elde ettiği bilgiye dayanabilir.

Had ve kısas gerektiren ceza davalarında tezkiye işleminin gerekliliği hakkında fakihler arasında görüş birliği vardır. Diğer davalarda ise hâkim önce aleyhine şahitlik yapılan tarafa şahitlerin şahitliğini reddedip etmediğini sorar; eğer reddetmiyorsa Ebû Hanîfe'ye göre şahidin zâhirî adaletine itibar edilerek şahitliği kabul edilir. Fakihlerin çoğunluğuna göre ise bu durumda da tezkiye gerekir. Bu görüş fark-

lılığı toplumun ahlâk seviyesinde ve dönemin şartlarında görülen olumsuzluklarla ve literatürdeki ifadeyle zamanın değişmesinin ictihadı da (hükümü) değiştirmesiyle açıklanır. Davada aleyhine şahitlik yapılan taraf şahidi suçlamadan sadece davayla ilgili şahitliğini reddederse yine tezkiye işlemine başvurulur; adalet vasfını zedeleyici bir husus ileri sürerek şahidin şahitliğini cerheder ve bunu ispatlarsa hâkim söz konusu şahitliği reddeder; ispatlayamaması halinde ise tezkiyeye başvurur. Genel kabule göre tezkiye işlemi, şahidin şahitliğini eda etmesinden sonra ve hâkimin hüküm vermesinden önce yapılır. Çünkü şahitlerde aranan diğer vasıflarda eksiklik bulunursa veya şahitliğin edası sırasında şahitlerin ifadelerinde çelişki ortaya çıkarsa şahitlik reddedileceğinden ayrıca tezkiyeye gerek kalmayacaktır.

Tezkiye gizli ya da açık olarak yapılabilir. Fakihler, genellikle gizli tezkiyenin yeterliliği görüşünü benimsemekle birlikte yanlış anlamaları ve suistimalleri önlemek amacıyla önce gizli, ardından alenî şekilde tezkiye yapılmasının daha uygun olacağını ifade ederler. Alenî tezkiyeyi asıl, gizli tezkiyeyi mendup kabul eden fakihler de vardır (Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, VII, 182). Gizli tezkiyede hâkim müzekkîlere birer yazı (mestûre) gönderir ve onların birbirinden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alır. Müzekkîlerin şahidin âdil ve şahitliğinin makbul olduğunu bildirmesi durumunda şahidin şahitliğini kabul eder. “Âdil değil, halini bilmeyiz, hali bilinmemekte, durumunu Allah bilir” gibi açıkça veya dolaylı biçimde cerhi ifade eden bir sözle cevap vermeleri yahut hiçbir şey yazmadan mestûreyi geri göndermeleri halinde hâkim şahidin şahitliğini kabul etmez; ancak davacıya getirdiği şahidin cerhedildiğini bildiremez, varsa başka şahit getirmesini ister. Bu durumda davacı şahidin adaletini ispat edebileceğini söylerse kendisine ispat imkânı verilir. Alenî tezkiyede ise müzekkîler mahkemeye çağrılarak tarafların ve hâkimin huzurunda şahitlerin durumu kendilerine sorulur yahut bunun yerine bir mahkeme görevlisi taraflar ve şahitlerle birlikte müzekkîlerin bulunduğu yere gönderilir.

Hanefîler'e ve Mâlikîler'de bir görüşe göre gizli tezkiye bir tür haber olup bir müzekkî yeterlidir; bununla birlikte en az iki kişinin tezkiyesine başvurulması ihtiyata daha uygundur. Şâfiîler, Hanbelîler, Hanefîler'den İmam Muhammed ile Mâlikîler'de bir görüşe göre ise gizli tezkiye bir tür şahitlik sayıldığından en az iki kişi-

TEZKİYE

nin tezkiyesi gereklidir. Öte yandan aleni tezkiyenin bir çeşit şahitlik olduğu ve şahitlikte aranan sayı ve şartların burada da aranacağı konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Ancak Hanefiler’de müzekkîlerin şahitlik lafzını söylemeleri zorunlu görülmezken diğer mezheplerde tercih edilen görüşe göre şahitlik lafzını kullanmaları gerekir. Tezkiye işlemi mücmel, genelde da gerekçeli ve ayrıntılı ifadelerle yapılabilir. Hâkim tezkiyede bildirilen görüşün bir gerekçeye dayandırılmasını isteyebilir. Şahidin adalet vasfı onun dürüst ve güvenilir olduğuna dair mücmel ifadelerle de, adalet vasfını gösteren davranışlarının anlatımına dayalı gerekçeli bilgilerle de ortaya konabilir. Ancak fakihler sadece, “Âdildir, salih bir kimsedir, onun bir kötülüğünü görmedik” gibi genel sözleri yeterli görmemiş, “Şahitliği makbuldür” gibi açık ve tekit ifade eden lafızları şart koşturmuştur.

Aleyhine şahitlik edilen taraf şahidin adalet vasfından mahrum, hâfıza gücü zayıf ve dikkatsiz bir kişi olduğu, davada bir menfaatinin bulunduğu, baskı altında şahitlik yaptığı, daha önce de kendi hakkını ikrar ettiği, şahitle taraflardan biri arasında yakın akrabalık veya husumet gibi bir ilişkinin varlığı gibi gerekçeler ileri sürerek bu şahitliği reddedebilir. Genelde bunların hepsine cerh veya ta’n denildiği gibi sadece fisk şeklindeki ithama cerh, diğerlerine ta’n denilmesi yolunda bir ayırım da söz konusudur (Ali Haydar, IV, 518-521). Fisk ithamı anlamında cerh iki kısımda ele alınır. Şahidin günahkâr, yalancı, kötü, fâsık biri olduğu, içki, kumar ve faizcilik gibi kötü alışkanlıklarının bulunduğu şeklindeki genel ifadeler kullanılmışsa buna mücerret veya mücmel cerh denilir. Mücerret cerh, kul hakkı yahut Allah hakkı dolayısıyla muayyen bir ceza veya tazmin gerektirmeyen fisk isnadından meydana gelir. Cerh ayrıntılı biçimde yapılır ve şahidin cinayet, zina, hırsızlık, rüşvet gibi belirli bir suçta işlediği iddiasını içerirse buna mürekkep, gayri mücerret veya müfesser cerh adı verilir. Mürekkep cerhte şahit aleyhine bir ceza veya tazmin gerektirici bir iddia söz konusudur.

Hanefiler’e ve Mâlikîler’de bir görüşe göre mücerret cerh şahitliğin reddini gerektirir. Şâfiî ve Hanbelîler’de tercih edilen görüşe göre tâdil mücmel olabilirken cerhin mutlaka gerekçeli olması gerekir (Nevevî, VIII, 156; Buhûtî, VI, 351). Aleyhine şahitlik yapılan taraf mücerret cerhi gizlice yapar ve ispatlarla bu ispat tezkiye işlemi sonrasında bile olsa şahidin ifadesi reddedilir ve fisk gerektiren husus-

tan dolayı şahide ta’zir cezası uygulanabilir. Mücerret cerh açıktan açığa ispat edilmek istenirse bir görüşe göre tezkiyeden önce ispatlanırsa geçerlidir; bir diğer görüşe göre gerek tezkiyeden önce gerek sonra kabul edilmez. Kamuya veya kişilere ait hakları zedeleyici her türlü mâsiyet mürekkep cerhe gerekçe teşkil edebilir. Meselâ şahidin şahitlik yapmak için rüşvet aldığı iddia edilir ve ispatlanırsa şahit cerhedilmiş olur. Eğer ispatlanamazsa bu iddia kul hakkını ilgilendirdiğinden şahide yemin teklif edilir ve yemin etmesi halinde tezkiye işleminden sonra şahitliği kabul edilir. Mürekkep cerhin şahitlerin tezkiyesinden önce ileri sürülüp ispatlanması gerekir. Tezkiye işleminin tamamlanmasının ardından ileri sürülen cerh iddiaları dinlenilmez. Çünkü hâkim tarafından tezkiye için gerekli her türlü girişim yapıldıktan ve şahidin güvenilirliği ortaya çıktıktan sonra davalının cerh iddiası inandırıcı ve iyi niyetin ifadesi olarak görülmez. Zâhirîler’e göre ise hâkim hüküm verdikten sonra şahit cerhedilse de hüküm feshedilir. Çünkü hâkim için fâsıkın haberini reddedip âdilini şahitliğini infaz etmek ve tanımadığı kimselerin durumlarını araştırmak farzdır (İbn Hazm, IX, 429). Had ve kısas gerektiren ceza davaları dışındaki hususlarda şahidin şahitliği eda etmesinden sonra vefatı ile şahitliği düşmez; hâkim tezkiye işlemi yaparak şahitliğini kabul eder.

Tezkiye işlemi genellikle müzekkîlere ve mahkemece görevlendirilen soruşturma görevlilerine başvurulur. Müzekkîlerin komşular ve iş çevresi gibi şahidin durumunu en iyi bilebilecek kişilerden seçilmesi gerekir (Mecelle, md. 1717). Şahidin hal ve tavırlarıyla tanınmış biri olması dışında müzekkîlerin onun hakkında başkalarından duyarak değil bizzat bilgi sahibi olmaları gereklidir. Hâkim tarafından talep edildiğinde müzekkînin şahitle ilgili bilgi vermesi dinen farzdır. Müzekkîlerin şahidi değerlendirebilecek şekilde gerekli bilgi ve olgunluğa sahip, soy, fırka taassubu yahut akîdevî tarafgirlik taassubundan uzak kişilerden seçilmesinin gerekliliği hususunda ittifak vardır. Bunun yanı sıra Hanefiler’de tercih edilen görüşe göre müzekkînin güvenilir ve âdil olması yeterliken Hanefiler’den İmam Muhammed ile diğer üç mezhebe göre şahitlik şartlarını da taşımaları gerekir. Yine Hanefiler’e göre gayri müslimler arasındaki davalarda tezkiye için zimmîlere başvurulabilir. Çoğunluğa göre şahitlerin birbirine yönelik tezkiyeleri kabul edilmez, müzekkîler

taraflar ve şahitler dışındaki kişilerden seçilmelidir. Hanefiler’de tercih edilen görüşe göre gizli tezkiyede şahitlik şartı aranmadığı için şahitlerle yakın akrabalık ilişkisi bulunması müzekkîye başvurulmasına engel değildir.

Mahkemece müzekkîlerden bilgi almak ve şahit hakkında araştırma yapmakla görevlendirilenlerin rolüyle ilgili iki görüş bulunmaktadır. Tercih edilen görüşe göre bunlar bilgi aktarmada çoğunlukla elçi, bazı durumlarda ise fer’î şahit durumdadır, dolayısıyla şahidi bizzat tanımaları gerekli değildir; ancak zorunlu hallerde hâkimin asıl bilgi kaynağı durumuna geçebilirler. Bir diğer görüşe göre soruşturma görevlileri müzekkîlerle aynı durumdadır, onların soruşturma ve beyanı cerh ve tâdilde muteber kabul edilir (Mâverdî, II, 22-34). Bunların yanı sıra hâkim, şahit hakkında kanaat sahibi olmak üzere kamu yararına denetleme görevini yürüten hisbe görevlileri, şirketler hakkında araştırma yapan ticarî istihbarat uzmanları gibi bilirkişilerin görüşlerine de başvurulabilir. Hâkim mahkeme kayıtları ve müzekkîlerin beyanlarının yanı sıra diğer resmî kayıtları da kullanabilir, fakat resmî kayıtlar tezkiye için tek başına yeterli sayılmaz. Hâkim, daha önce bir başka dava yahut vâkıa dolayısıyla kendi katında veya mahkeme kayıtlarında adaleti sabit olan yahut cerhedilen şahitler hakkında tezkiye işlemine başvurmayabilir. Fakihler bu durumda belli bir sürenin konulması, söz konusu vâkıanın üzerinden altı ay veya bir yıl gibi bir süre geçmişse tezkiyenin yenilenmesi gerektiği görüşündedir.

Tezkiye işlemi farklı kaynakların görüşleri çeliştiğinde izlenecek yollar özetle şöyledir: 1. Müzekkîlerin beyanları birbiriyle çelişirse cerh yönü tercih edilir; fakat olumlu görüş bildiren müzekkînin şahidin cerh gerektiren halini islah ettiğini söyleyerek makbul bir açıklama getirmesi halinde onun görüşü alınır. 2. Müzekkîlerin beyanı hâkimin çeşitli kaynaklardan kendi soruşturması neticesinde ulaştığı kanaatle çelişirse, a) Müzekkîlerin şahidin âdil olduğunu beyan etmelerine mukabil hâkimin cerhi gerektiren bir sonuca ulaşması durumunda cerh takdim edilir; b) Müzekkîlerin şahidi cerhetmelerine karşılık hâkim olumlu bir kanaate ulaşırsa ya cerhi tercih eder veya tezkiye işlemi başka müzekkîlerle yeniler. 3. Müzekkîlerin beyanı ile aleyhine şahitlik yapılan (davalı) tarafın görüşü çelişirse, a) Müzekkîler cerheder, davalı şahitleri kabul ederse cerh tercih edilir; b) Müzekkîler tâdil eder, da-

valı cerhederse ve bu cerh tezkiye işlemin-den önce yapılırsa ispatlanması şartıyla kabul edilir; tezkiye işlemi bittikten sonra yapılırsa gizli yapılan mücerret cerh dışında dinlenilmez. Öte yandan hadis usulünde tezkiye “bir râvinin adâlet ve zabt niteliklerini taşıdığı, güvenilir biri olduğu” anlamında kullanılır (bk. MUADDİL).

BİBLİYOGRAFYA :

Mâverdi, *Edebü'l-kâdi* (nşr. Muhyî Hilâl es-Serhân), Bağdad 1392/1972, II, 3-58; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, IX, 393-395, 418, 429; Serahsî, *el-Meb-sûṭ*, XVI, 91-92; Kâsânî, *Bedâ'î*⁶, VII, 10-11; Mu-vaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muḡnî* (nşr. Abdul-lah b. Abdülmuhsin et-Türki – Abdülfettâh M. el-Huly), Riyad 1417/1997, XIV, 43-51, 147-170, 188-189, 342; Nevevî, *Rauzatü'l-tâlibin* (nşr. Ali M. Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevcûd), Riyad 1423/2003, VIII, 151-158; Şehâbeddin el-Karâfî, *ez-Zâhire* (nşr. Muhammed Bû Hubze), Beyrut 1994, X, 198-209, 215-239; Bedreddin el-Aynî, *el-Binâye* (nşr. M. Ömer), Beyrut 1411/1990, VIII, 134, 139-145, 172-187, 194-197; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muḥtâc*, Beyrut 1404/1984, VIII, 258, 263-266, 302; Buhûtî, *Keşşafü'l-kunâ*⁶, VI, 350-353; Muhammed b. Abdullah el-Harâsî, *Şerḥu Muḥtaşarı Ḥalîl*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), VI, 351; VII, 148-149, 158, 181-183; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muḥtâr* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd – Ali M. Muavvaz), Beyrut 1415/1994, VIII, 179-184, 207-211; *Mecelle*, md. 1716-1727; Ali Hay-dar, *Düerü'l-hükkâm*, İstanbul 1330, IV, 506-525; Abdülaziz Bayındır, *İslâm Muhakeme Hukuku*, İstanbul 1986, s. 181-191; Fahrettin Atar, *İslâm Adliye Teşkilâtı*, Ankara 1991, s. 148-149, 203-205; Şüveys Hizâ' Ali el-Mehâmîd, *Adâletü's-şâhid fi'l-kazâ'i'l-İslâmî*, Beyrut 1416/1995, s. 377-431, 487-497; “Tezkiye”, *Mv.F*, XI, 238-250.

TUNCAY BAŞOĞLU

TEZYİL

(التذيل)

Bir cümlemin arkasından onu pekiştiren ve anlamını içeren bir başka cümlemin getirilmesi anlamında meânî terimi

(bk. ITNÂB).

TEZYİNAT

(تزيينات)

Sözlükte “süslemek” anlamındaki zeyn kökünden türeyen tezyîn “süslemek, bezemek, donatmak” demektir. Osmanlılar bezek ve bezeme yerine tezyînât kelimesini tercih etmişlerdir. Türk sanatında tezyinat kavramı, Fransızca'dan Türkçeye geçen dekorasyondan (décoration) ziyade “ornementation” anlamında kullanılmakta, tezyinatla sırf tezyinî şekillerden ibaret olan süslemeler kastedilmektedir. Bu tarz bezemeye Arapça'da zahrafe denmekte-

dir. Osmanlılar'da motiflere “nakış”, motiflerle meydana getirilen desenler bütününe “resim” (tarh), bunları yapanlara “ressam” (tarrâh) adı verildiği bilinmektedir. “Nakkaş” kelimesi daha geniş kapsamlı olup ressam, musavvir, müzehhip ve kalemkâr gibi sanatkârlar sınıfını içine almaktadır. Osmanlı sarayında bu tür işleri üstlenen Cemâat-i Nakkâşân-ı Hâssa, Has-sa Mimarları Ocağı'na bağlı olarak çalış-maktaydı.

İslâm dininin figürlü bezemeyi hoş kar-şılammaması dolayısıyla Türkler, Orta Asya'da geliştirdikleri, çoğunlukla remzî değer taşıyan hayvanî bezemelerden uzaklaşa-rak motiflerde üslûplaştırma yoluna gitmişlerdir. Bizans etkisindeki Emevîler'in aksine Abbâsîler döneminde yazı ve hendesenin yanında ileri derecede üslûplaştırılmış bitki motiflerinin yaygınlık kazandı-ğı görülmektedir. İslâm ve Türk sanatı bundan sonra kendi yolunu üslûplaştırma yönünde çizmiş ve günümüze kadar bu yolda ilerleyerek yazı ve hendesinin ön plana çıktığı, figürsüz, ekseriyetle nebâtî bezemelerden meydana gelen tezyinat anlayışını geliştirmiştir. Sonsuzluk ve tev-hid fikri İslâm sanatının temel karakteristiğini oluşturmaktadır.

Selçuklu mimarisinde bilhassa cephe-ler bezemeye doldurulurken Osmanlı dev-rinde mimarinin bir hacim ve kütle sanâtı olduğu düşünülerek güzellik sadelikte aranmış ve mimari tezyinatla aşırıya gi-dilmeyip âbidevî yapılar yeter derecede be-zenmiştir. Sanatkârların malzeme ve tek-nik seçeneğinin çok olması onlara zengin bezeme imkânları sunmuştur. Bununla beraber tezyinatın yer aldığı bütün yüzey-lerde kullanılan nakışlar aynı tarzda hazırlanmış olup bunların ana üretim mer-kezi hiç şüphesiz saray nakışhânesi olmuş-tur. Burada desenler çizilirken uygulan-

cağı malzemeye göre küçük bazı değişik-liklere uğrasa da temel prensiplere sadık kalmıştır. Eserler yalnızca malzemenin cevheriyle değil üzerine uygulanan işçilikle değer kazanır. Bu sebeple tezyinat konu-sunu, sanatta kullanılan malzeme-tek-nik ve küçük farklılıklarla bütün malzemeye uygulanan bezeme unsurları bakımından iki ana başlık altında değerlendirmek ge-rekir.

Malzeme ve Teknik. Türk mimarisi ve tezyinatındaki malzeme ve teknik çağın teknolojisine paralel bir gelişim ve de-ğişim göstermiştir. Osmanlılar'ın mimari tezyinatla kullandıkları malzemelerin birço-ğunun çeşitleri günümüze ulaşan arşiv kay-naklarında kayıtlıdır. Ancak bunların nasıl bir terkip ile hazırlanıp uygulandığı konu-sunda hâlâ bilinmeyen şeyler vardır. Öte yandan kitap sanatlarında kullanılan mal-zemelerin hazırlanışına dair kaynaklarda geniş bilgiler bulunmasına rağmen bu mal-zemelerin terkip ve tatbikindeki bazı in-celiklere dair bilgi de bugüne kadar gel-memiştir. Tezyinatı malzemeye ve tekni-ğe göre şöylece sıralamak mümkündür: 1. Tuğla İşçiliği (Bennâî). Toprakta pişirilerek elde edilen tuğladan yapılan örgü mal-zemesinin geometrik biçiminden faydala-nılarak cephelerde çok hareketli ve canlı bir görünüm sağlanmıştır. Bazan tuğla, henüz hamur / balçık halinde iken özel ka-lıplarla şekillendirilerek değişik formlar meydana getirmek suretiyle tezyinatın etkisi bir kat daha arttırılmıştır. İnşa mal-zemesi şeklinde kullanılan tuğlaların bir yüzü şeffaf renksiz veya renkli sıra batırılıp pişirilerek bina cephelerinde ışıklı bir yüzey elde edilmiştir. Tuğla işçiliği, çoğ-rafi şartlara bağlı olarak daha çok Orta ve Ön Asya Türk ve İslâm mimarisinde yay-gınlık kazanmıştır.

Sam Emeviyye
Camii
kemerlerindeki
Bizans etkili
mozaik tezyinat